

بررسی چگونگی تاثیر هندسه فضای ورودی در حفظ و ایجاد حریمیت و درونگرایی در خانه های قاجاری تبریز

تاریخ دریافت: ۱۴۰۱/۰۱/۱۳

تاریخ پذیرش: ۱۴۰۱/۰۲/۱۹

کد مقاله: ۲۹۹۰۹

آزینا بلالی اسکویی^{۱*}، نیما معماری^۲، پریا تاجیک^۳

چکیده

از مهم ترین تجلیات کالبدی رعایت سلسله مراتب در معماری سنتی حریمیت است که سبب شده معماری دارای ارزش های پایداری از جمله امنیت، آرامش، خلوت و حفظ حریم و حجاب در خانه های سنتی شود. حریمیت در معماری خانه دارای دو جنبه کالبدی و معنایی است و در جنبه کالبدی مهم ترین نکته توجه به امنیت و آرامش فضای داخل است. پژوهش حاضر با بررسی ۱۰ خانه قاجاری شهر تبریز با روش توصیفی تحلیلی در صدد پاسخگویی به پرسش زیر می باشد: هندسه فضای ورودی در حریمیت و درونگرایی چه تأثیری گذاشته است؟ با بررسی مولفه ها و تحلیل پلان خانه ها میتوان به نقش مولفه های حریمیت در شکل گیری فضای ورودی خانه ها و فرم ورودی آنها دست یافت. حریمیت دیداری و شنیداری در کالبد خانه های قاجاری با استفاده از ابزارهایی چون درون گرایی، سلسله مراتب، مکان یابی، تناسب و هندسه ورودی نمود می یابد. در فضای ورودی خانه ها قرارگیری دیوارهای مرتفع در اطراف بنا کمتر شدن ارتفاع دالان نسبت به هشتی، عدم وجود پنجره در نمای بیرونی، عقب نشینی در ورودی نسبت به کوچه مشهود است و استفاده از مصالح عایق صدا و ضخامت جداره های اطراف بنا در اطراف هشتی و ورودی به چشم می خورد.

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
رتال جامع علوم انسانی

واژگان کلیدی: هندسه، حریمیت و درونگرایی، ورودی خانه های قاجاری، تبریز.

۱- دانشیار دانشکده معماری و شهرسازی دانشگاه هنر اسلامی تبریز (نویسنده مسئول) a.oskoyi@tabriziau.ac.ir

۲- دانشجوی کارشناسی ارشد معماری اسلامی دانشگاه هنر اسلامی تبریز

۳- دانشجوی کارشناسی ارشد معماری اسلامی دانشگاه هنر اسلامی تبریز

معماری سنتی ایران را می توان سرشار از مفاهیمی دانست که بر اساس فرهنگ، عقاید و اندیشه ایرانی - اسلامی معنا می یابد، لذا یکی از مفاهیمی که از فرهنگ اسلامی و باور های دینی ریشه گرفته و به عرصه معماری سنتی ایران راه یافته موضوع "محرمیت" و "درون گرایی" است (مهدوی نژاد و همکاران، ۱۳۹۲: ۱). این ویژگی ها سبب شد که در معماری سنتی ایران به نحوی معنادار پیوند تنگاتنگی بین اصل محرمیت و درون گرایی در شکل گیری خانه های سنتی ظهور یابد؛ به نحوی که معماران در طراحی و ساماندهی عناصر فضایی-کالبدی خانه ها درون گرایی و لایه های محرمیت را به طور خاص مد نظر قرار دهند. (ارغان و همکاران، ۱۳۹۷: ۱) لذا پژوهش حاضر در صدد پاسخگویی به پرسش زیر می باشد: هندسه فضای ورودی درمحرمیت و دروانگرایی چه تاثیری گذاشته است؟ با بدست آوردن یک سری مولفه و تحلیل آن در پلان خانه ها میتوان به این نتیجه رسید که مولفه های محرمیت چگونه تاثیر داشته اند در شکل گیری فضای ورودی خانه ها و فرم ورودی آنها به چه صورت میباشد، بنابراین در پژوهش حاضر ۱۰ نمونه خانه قاجاری در شهر تبریز به عنوان نمونه های موردی انتخاب گردیده که این خانه ها شامل: خانه گنج ای زاده، خانه حیدر زاده، خانه کلاتری، خانه شربت اوغلی، خانه حاج شیخ جعفر قزوینی، خانه کمپانی، خانه مشروطه، خانه قدکی، خانه سلماسی و خانه مجتهدی می باشد.

۲- سوال و روش تحقیق

پژوهش حاضر در راستای دستیابی به چگونگی تاثیر هندسه فضای ورودی در حفظ و هم چنین ایجاد محرمیت و درونگرایی در خانه های قاجاری شهر تبریز و پاسخ به اینکه هندسه فضای ورودی درمحرمیت و دروانگرایی چه تاثیری گذاشته است؟ می باشد.

با رویکرد پژوهش کیفی و تحلیل نمونه موردی می باشد که در حوزه مبانی نظری با شیوه تحلیل محتوا، معیار و مولفه های موثر هندسه فضای ورودی در ایجاد محرمیت و درونگرایی در خانه های تاریخی مورد بررسی قرار گرفته و سپس با بهره گیری از استدلالی منطقی به جمع بندی این عوامل موثر پرداخته شده است. هم چنین در مطالعه نمونه های موردی دوره قاجار انتخاب شده و از روش توصیفی - تحلیلی استفاده شده است.

۳- پیشینه تحقیق

از پژوهش های صورت پذیرفته در این موضوع، میتوان به موارد زیر اشاره کرد که به دو بخش محرمیت و هندسه فضای ورودی در معماری تقسیم شده است:

۳-۱- محرمت

سیفیان و همکاران (۱۳۸۶) در مقاله ی محرمت در معماری سنتی ایران جهت بررسی محرمت در پی ارائه تعریفی ازمناسب از محرمت عوامل مؤثر بر آن، ریشه های شکل گیری آن و تأثیر گذاری آن را در سازمان فضایی-کالبدی معماری سنتی ایران به این نتیجه رسید که محرمت یکی از اصول سنتی است به گونه ای بس شاخص و هنرمندانه در معماری پس از اسلام ایران زمین که در کنار محرمت اصولی همانند وحدت که باید آن را جهت بخش تمامی هنر و تمدن اسلامی دانست. حیدری و همکاران (۱۳۹۷) جهت تحلیل محرمت در خانه های سنتی بر اساس نسبت توده به فضا به این نتیجه رسید که اگرچه اصل محرمت به عنوان یک اصل جداییناپذیر، همواره درمعماری خانه های ایرانی مورد توجه سازندگان قرار داشته، اما با این حال با افزایش نسبت توده به فضا در الگوی خانه های حیاط مرکزی، نمود این اصل نیز بیشتر صورت گرفته است.

عبداللهی زاد و همکاران (۱۳۹۲) در مقاله ی نقش عناصر اصلی معماری در رعایت حرمت و محرمت و بازتاب آن در دنیای معاصر با بررسی اهمیت و جایگاه عناصر مذکور در معماری ایرانی- اسلامی به این نتیجه رسید که اصل حرمت و محرمت از اصول اساسی حاکم بر فضای معماری و جهان بینی ماست که دارای قدمتی به ازای عمر ادبی را داراست، در مقابل معماری ایرانی، همانند دیگر جنبه های اجتماعی ما تحت تاثیر تعالیم ارزشمند دین اسلام به حفظ حریم خصوصی و چهارچوب امن خانه ها اهمیت ویژه ای داده است. گل محمدی (۱۳۹۴) جهت بررسی محرمت در معماری سنتی و به کار گیری آن در معماری معاصر به این نتیجه رسید که محرمت از اصول اساسی حاکم بر هستی و پدیده های آن که تأثیرات آن در ساختار کالبدی- معماری فضایی سنتی ایران غیر قابل کتمان بوده لذا توجه به فضاهای نیمه عمومی و نیمه خصوصی، رعایت سلسله مراتب و درون گرایی از مشخصه های بارز معماری سنتی و ایجاد فضاهای شخصی تک عملکردی جهت حفظ حریم خصوصی افراد نیز نکته قابل ذکر معماری معاصر امروز بوده و حفظ حریم خصوصی و داشتن آرامش و امنیت از مهمترین نیازهای انسانی می باشد که با ایجاد فضاهایی محرم میتوان این نیازها را برطرف کرد.

مومنی و همکاران (۱۳۹۴) در پژوهشی تحت عنوان بررسی ابزار ها و روش های ایجاد محرمت در خانه زینت الملک شیراز منطبق بر آیات و روایات اسلامی با هدف شناخت اصل محرمت و احادیث اسلامی مربوط به این اصل و بررسی عوامل محرمت

ساز در این خانه تاریخی، به این نتیجه رسید که محرمیت دیداری و شنیداری در کالبد، با استفاده از ابزارهایی مانند سلسله مراتب، مکان یابی، درونگرایی و تناسبات قابل تحقیق می باشد با بهره گیری از عناصر و روش های مختلف محرمیت را تعریف می کنند. حسینی جوادی و همکاران (۱۳۹۴) در پژوهشی تحت عنوان بازشناسی فرهنگ محرمیت و تاثیر آن بر کالبد معماری، در پی شناخت محرمیت به بیان دلایل الزام وجود آن، با استفاده از الگوبرداری نمونه های موفق در جست و جوی راهکار های کالبد معماری درشناسایی ریشه های شکل گیری محرمیت، به این نتیجه رسید که محرمیت از مهمترین اصول فرهنگ ایرانی که با ورود به عرصه ی معماری موج ایجاد آسایش بیشتر در میان اعضای خانواده شده که عواملی از جمله ورود سبک های بیگانه باعث دگرگونی این رویکرد در معماری شده است. معماریان (۱۳۸۹) خانه های ایرانی عموماً به موضوع رعایت حریم خصوصی در کنار تکریم مهمان توجه داشته اند و برای انجام آن، هم از الگوی تداخل قلمرو در فضای واحد و هم از الگوی مجزا نمودن مکان آنها استفاده نموده اند همین امر است که سبب ایجاد سلسله مراتب محرمیت در فضاهای معماری اسلامی گردیده است. کریمیان و همکاران (۱۳۹۰) حفظ حریم و شایسته بودن معماری ایرانی خانه ها را بر مبنای این باور دینی طراحی و احداث نمایند و تقسیم بندی فضاها که در معماری سنتی ایران سلسله مراتب فضایی نام گرفت، راهکاری مناسب در جهت رعایت الگوی درون گرایی، اصل محرمیت و متضمن حریم قدسی گردید.

۳-۲- هندسه فضای ورودی در معماری

ناصری و همکاران (۱۳۹۵) در راستای بررسی سلسله مراتب محرمیت در ورودی خانه های تاریخی شهر بوشهر و مقایسه میان سلسله مراتب محرمیت در ورودی این خانه های تاریخی، به این نتیجه رسید که شغل و سطح اجتماعی افراد در شکل گیری سلسله مراتب ورودی خانه های قجرای مالکان مسلمان بوشهر، بدین گونه تأثیر گذار بوده که خانه ی صاحبان مشاغل ریاستی به دلیل رفت و آمد مکرر کارگزاران مهم دولتی، بیشترین میزان سلسله مراتب محرمیت را دارند. غفوریان و همکاران (۱۳۹۶) در مقاله ی گونه شناسی سازمان فضایی و سلسله مراتب ورود در خانه های ایرانی با تأکید بر محرمیت بیان نمودند که در خانه های تاریخی تهران، سلسله مراتبی در ورود به خانه متناسب با نیازهای ساکنان وجود داشته که کمتر در اولویت توجه طراحان امروزی قرار گرفته که با ایجاد سلسله مراتب در فضای ورود، علاوه بر ایجاد محرمیت، میتوان به تعریف درستی از فضاهای خصوصی و نیمه خصوصی در خانه دست یافت و از اختلال در کاربری و هویت دیگر فضاها جلوگیری به عمل آورد. شیخ بهایی و همکاران (۱۳۹۸) در پژوهشی تحت عنوان بررسی تاثیر الگوی هندسی فضای ورودی خانه در حفظ محرمیت بصری با هدف توجه به چگونگی ارتباط هندسه فضای ورودی در ایجاد محرمیت بصری در خانه های سنتی، به این نتیجه رسید که معماران سنتی با شناختی که از قابلیت های اشکال هندسی داشته اند، توانسته اند با نحوه چیدمان صحیح و رعایت سلسله مراتب بین آنها، فضاهای داخلی خانه از جمله میانسرا یا حیاط را از دید نامحرم پنهان نگاه دارند و به محرمیت خانه بیفزایند.

فروزنده و همکاران (۱۳۹۴) در راستای بررسی هندسه و تناسبات در خلق فضاهای معماری سنتی ایران، به این نتیجه رسید که کاربرد هندسه، علاوه بر اصول زیبایی شناسی، مسائل ایستایی و طراحی فضاهای گوناگون را نیز تحت تأثیر قرار داده و آرایش فضاها و تناسبات سنجیده میان اجزای مختلف، نشانگر وجود مفاهیم ساده هندسی و استفاده معماران از دانش هندسه است. در حوزه فضای ورودی در خانه های تاریخی در مورد هندسه، درونگرایی و محرمیت به عنوان گامی در فهم و دستیابی به اطلاعات و ویژگی های جدید، پژوهش هایی صورت پذیرفته است؛ اما با توجه به ویژگی ها، اقسام و گستردگی زمانی و مکانی زیاد معماری ایران، نیاز به پژوهشهایی از این جنس، بیش از پیش به چشم میخورد. در این پژوهش سعی بر این شده است با توجه به بررسی مولفه های محرمیت ساز، آیا هندسه فضای ورودی خانه تأثیری بر محرمیت خانه ها داشته است یا خیر و تاثیر هر دو بر یکدیگر به چه صورت بوده است.

جدول ۱- مولفه های مورد بررسی در ایجاد شکل گیری محرمیت در نمونه موردی (ماخذ: نگارندگان)

مؤلفه های محرمیت	محققین	تأثیرات
هندسه	سلطان زاده، ۱۳۸۴	برای حفظ محرمیت ساکنان یک فضا، مسیر فضای ورودی را به صورت پیچ در پیچ و غیرمستقیم طراحی می کردند، به نحوی که از جلوی درگاه یا هشتی نتوان فضاهای داخلی را مشاهده کرد. این هدف بیشتر در طراحی فضای ورودی خانه های درونگرا در نظر گرفته می شد. ایجاد ارتباط فضای محصور با محیط پیرامون آن باید تابع ملاحظات کارکردی-اجتماعی متعددی باشد. در وهله نخست باید به خصوصیات کارکردی یک بنا به ویژه سلسله مراتب محرمیت آن توجه شود
ورودی	---	مکث و عبور
سلسله مراتب ورودی	محمدعلی کاظم زاده رائف، صبا میردريکوندی ۱۳۹۹	دو کوبه در زنان و مردان. عقب نشینی ورودی. فضای بدرقه مهمان و مهمان نوازی اختلاف سطح بین در و گذر.
هشتی	محمدعلی کاظم زاده رائف، صبا	رعایت سلسله مراتب ورود. فضای انتظار و گفتگو ملاقات کوتاه. فضای تقسیم عمومی و خصوصی

میردریگوندی ۱۳۹۹	پیش فضای ورودی	
مکان یابی	فرخ یار، ۱۳۹۰، مرتضی، ۱۳۸۷	مکان یابی پنجره ها در بخش هایی که دسترسی مستقیم بصری فضاهای عمومی به بخش های اندرونی ممکن نباشد، حداقل دید به فضای مطبخ
سلسه مراتب فضایی	نقی زاده، ۱۳۷۹، وثیق و پشتونی زاده، ۱۳۸۸، آیوزیان، ۱۳۷۶، مومنی، ۱۳۹۴	ایجاد قلمرو فضایی از عمومی تا خصوصی به وسیله کنترل دسترسی ها
حریم و محرمیت	اخوت، ۱۳۹۲	عدم ساخت ورودی در محور فضاهای اصلی بنا و به شکل مستقیم
درون گرایی	پیرنیا، ۱۳۸۷، نقره کار، ۱۳۸۷، منصور، ۱۳۸۹	عدم ارتباط مستقیم با فضای بیرون و سازمان دهی فضاها دور حیات مرکزی

۴- مبانی نظری

۴-۱- هندسه

با تدابیری که معماران سنتی ما در به کار گیری هندسه ارائه مینمودند موجب پیدایش فضاهایی با قابلیت فیلترینگ جهت حفظ حریم بصری خانه میشدند. همانگونه که مشهود است، در تمامی خانه ها زمانی که یک شخص در درگاه ورودی و یا هشتی خانه میایستد هیچگونه اشراف و دیدی نسبت به حیاط و فضاهای داخلی خانه ندارد. در نمونه هایی که به عنوان مثال آورده شد، شاهد آن هستیم که برای رسیدن یک شخص از معبر به حیاط حداقل با یک چرخش ۹۰ درجهای نسبت به اولین محوری که در آن حضور پیدا میکند روبرو میشود، که نتیجه استفاده به جا از هندسه در جهت هدف مورد نظر میباشد. به طور مثال اگر به قابلیت که شکل هشت ضلعی در خود دارد توجه کنیم، خواهیم دید که این قابلیت موجب همجواری اشکالی چون مربع یا مستطیل با چرخش ۴۵ یا ۹۰ درجهای میشود که در حفظ حریم بصری فضاهای داخلی موثر است.

۴-۲- ورودی

در خانه های سنتی ایران ورودی صرفاً یک عنصر نبوده و شامل مجموعه ای چند عنصری با عملکردهای متنوع که بسیاری از خانه های سنتی ایران نیز دارای ورودی های متنوعی بوده تا بتوانند ورود افراد مختلف به داخل خانه را مدیریت نمایند که عموماً این ورودی ها برای مهمانان با درجه بندی های نزدیکی به محارم خانواده تعریف می شدند. (شیخ بهایی و همکاران، ۱۳۸۹: ۵) هر فضای ورودی از یک یا چند جزء تشکیل می شده است که هر کدام از آنها دارای خصوصیات کارکردی و کالبدی کمابیش معینی بوده است، که می توان به در، درگاه، آستانه، سردر، جلوخان، هشتی، دالان (دهلیز)، ایوان، حیاط اشاره کرد. برای حفظ محرمیت ساکنان یک فضا، مسیر فضای ورودی را به صورت پیچ در پیچ و غیرمستقیم طراحی می کردند، به نحوی که از جلوی درگاه یا هشتی نتوان فضاهای داخلی را مشاهده کرد، لذا این هدف بیشتر در طراحی فضای ورودی خانه های درونگرا در نظر گرفته می شده است. (سلطان زاده، ۱۳۸۴: ۱۶)

۴-۳- درونگرایی

درونگرایی و محرمیت دو اصل اساسی و بنیادی در معماری ایرانی-اسلامی که دارای تاثیر بسزایی در شکلگیری سازمان فضایی شهرها و عناصر کالبدی بناهای سنتی ایران داشته لذا نداشتن ارتباط بصری مستقیم داخل خانه با فضاهای شهری و تقدس بخشیدن و حفظ حریم خانواده و فراهم کردن فضا و قلمرو محرم در عناصر فضایی از ویژگی ها و شاخصه های خانه های دوران اسلامی ایران است. (ارغان و همکاران، ۱۳۹۷: ۱) درونگرایی به تنهایی، خود یکی از اصول معماری اسلامی که در سازماندهی اندام های مختلف بنا به ویژه خانه های سنتی، نمود بسیار زیادی یافته لذا این امر برگرفته از اهمیت زندگی خانوادگی و حرمت آن و نیز عزت نفس ایرانیان بوده که منجر به شکل گیری الگوهای درونگرا در معماری این مرز و بوم شده است. (خیدری و همکاران، ۱۳۹۷: ۸۰)

۵- بررسی و تحلیل نمونه های موردی

در این قسمت به بررسی نمونه هایی در این رابطه پرداخته میشود:

جدول ۲- بررسی عناصر ورودی خانه‌های قاجاری (ماخذ: نگارندگان)

دودی، سه دری	حیاط	جهت گیری جغرافیایی بنا	ایوان	راهرو	ورودی	بنا
						خانه گنجده ای
						خانه مشروطه
						خانه قدکی
						خانه بهنام
						خانه کیهانی
						خانه حیدرزاده
						خانه شربت اوفعی
						خانه حاج شیخ

						خانه مجتهدی
						خانه سلماسی

جدول ۳- مکان یابی و روش استفاده از ابزار مکان یابی در خانه ها (ماخذ: نگارندگان)

نمایش بر روی پلان	روش استفاده از ابزار مکان یابی	نوع محرمیت	مکانیابی	نام فضا	بنا
	قرار گیری در نقطه کور خانه جهت مسدود کردن دید به داخل سعی بر تفکیک فضاهای عمومی و خصوصی در طبقات مختلف جهت مسدود شدن دید و صدا	دیداری و شنیداری	قرار گیری در کنج پلان مستطیلی شکل واقع در حیاط اندرونی از کوچه شمال غربی ورود تازه وارد از سرسرا از طریق ورودی به ساختمان اصلی از طبقه همکف و از طریق یک راه پله مرکزی قرار گیری طبقات بالا با اتاق های فراخناک در جناحین	ورودی (اصلی)	خانه شربت اوغلی
	قرار گیری در کنج پلان مستطیلی شکل واقع در حیاط بیرونی ورودی بیرونی از سردر محتشم و گچبری وارد هشتی شده و هدایت به حیاط باغچه ی بیرون از طریق دالانی طویل	دیداری و شنیداری	تفکیک ورودی ها توسط حیاط اندرونی و بیرونی جهت نداشتن دید و کاهش عبور صدا	ورودی (فرعی)	خانه شربت اوغلی
	قرار گیری فضاها در نقطه ای که دید از بیرون به آن میسر نیست.	دیداری و شنیداری	قرار گیری در جبهه شمالی بنا وجود حیاط اندرونی و بیرونی	حیاط	خانه شربت اوغلی
	قرار گیری اتاق ها در دو طبقه به صورت کاملاً قرینه (ایجاد جلب توجه کمتر) قرار گیری شاه نشین در محور اصلی حیاط	دیداری	قرار گیری در محور فرعی و به دور از معرض دید و در جناحین	اتاق	خانه شربت اوغلی

جدول ۵- مکان یابی و روش استفاده از ابزار مکان یابی در خانه ها (ماخذ: نگارندگان)

نام بنا	نام فضا	مکانیابی	نوع محرمیت	روش استفاده از ابزار مکان یابی	نمایش بر روی پلان
خانه حیدر زاده	ورودی (اصلی)	قرار گیری در جنوب پلان بعد از عبور از هشتی یکی به داخل حیاط بیرونی و دیگری به سمت یک اتاق ختم میشود.	دیداری و شنیداری	قرار گیری در هشتی مستطیلی شکل جلوگیری از دید مستقیم	
خانه حیدر زاده	حیاط	دارای دو حیاط که یکی اندرونی و دیگری بیرونی میباشد. حیاط اندرونی از سمت کوچک هیچ دربی ندارد.	دیداری و شنیداری	در گوشه ای از پلان قرار گرفته که در سمت چپ حیاط اندرونی اتاق ها میباشد و بین دو حیاط برای کنترل دید بهتر سالن ها قرار گرفته اند.	
خانه حیدر زاده	اتاق ها	قرار گیری در قسمت غرب خانه	دیداری و شنیداری	کنترل دید از سمت اتاق به سمت حیاط ها گوشه بودن اتاق ها برای حفظ حریم	


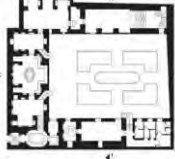
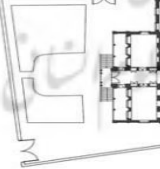
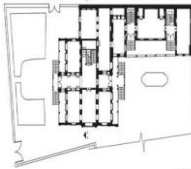


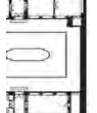

جدول ۶- سلسله مراتب فضایی (ماخذ: نگارندگان)



نام بنا	نام فضا	سلسله مراتب فضایی	نوع محرمیت	روش استفاده از ابزار سلسله مراتب	نمایش بر روی پلان
شریت اوغلی	ورودی	وجود ورودی های کاملا جداگانه (جداسازی ورودی اصلی با معبر توسط پله و اختلاف ارتفاع، ورودی فرعی از کوچه و ورود به حیاط اندرونی)	دیداری	شکستگی در محور دید جهت کاهش دید و صدا	
شریت اوغلی		استفاده از عنصر پله برای ایجاد اختلاف ارتفاع وجود دو حیاط و یک ساختمان و ارتباط از طریق طبقه همکف و راه پله مرکزی تفکیک عرصه عمومی و خصوصی در عین قرار گیری ساختمان بین دو حیاط اندرونی و بیرونی	دیداری و شنیداری	تفکیک دو حیاط اندرونی و بیرونی به جهت حفظ محرمیت و تفکیک حضور افراد ایجاد اختلاف ارتفاع بین فضاهای مختلف در جهت ایجاد حریم در هر فضا	
شریت اوغلی	اتاق		دیداری و شنیداری	قرار گیری اتاق ها در جناحین برای ایجاد سلسله مراتب فضایی برای ورود به اتاق ها به جهت کاهش دید و عبور صدا ایجاد اختلاف سطح و انتقال اتاق های اصلی به طبقه فوقانی به جهت تفکیک حریم فضاها و ایجاد سلسله مراتب حضور و شکستگی در محور دید مستقیم	

جدول ۷- سلسه مراتب فضایی (ماخذ: نگارندگان)



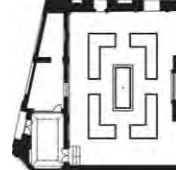
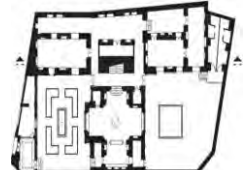
نام بنا	نام فضا	سلسله مراتب فضایی	نوع محرمیت	روش استفاده از ابزار سلسله مراتب	نمایش بر روی پلان
کمپانی	ورودی	وجود ورودی های جدا برای تفکیک افراد (جداسازی ورودی اصلی با معبر توسط پله و اختلاف ارتفاع، ورودی فرعی از کوچه و ورود به حیاط اندرونی)	دیداری	ورودی فرعی مستقیم به حیاط اندرونی ورودی اصلی ابتدا به دالان و حیاط بیرونی	
کمپانی	حیاط	استفاده از عنصر پله برای ایجاد اختلاف ارتفاع وجود دو حیاط و یک ساختمان و ارتباط از طریق طبقه همکف و راه پله های حلزونی شکل به صورت قرینه در دو طرف تفکیک عرصه عمومی و خصوصی در عین قرار گیری ساختمان بین دو حیاط اندرونی و بیرونی	دیداری و شنیداری	تفکیک دو حیاط اندرونی و بیرونی به جهت حفظ محرمیت و تفکیک حضور افراد ایجاد اختلاف ارتفاع بین فضاهای مختلف در جهت ایجاد حریم در هر فضا	
کمپانی	اتاق		دیداری و شنیداری	قرارگیری اتاق ها در جناحین و وسط برای کنترل رفت و آمد ایجاد اختلاف سطح و انتقال اتاق های اصلی به طبقه فوقانی به جهت تفکیک حریم فضاها و ایجاد سلسله مراتب حضور و شکستگی در محور دید مستقیم	

جدول ۸- سلسه مراتب ورودی (ماخذ: نگارندگان)

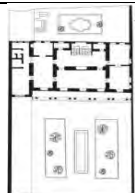


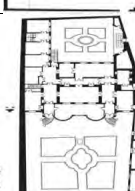
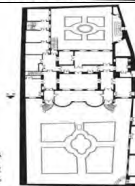
نام بنا	سلسله مراتب ورودی	شکل نحوه ورود به بنا	پلان طبقه همکف
خانه سلماسی	۱. معبر ۲. هشتی ۳. راهرو ۴. چرخش ۹۰ درجه ای ۵. حیاط		
خانه گنجه ای زاده	۱. معبر ۲. حیاط بیرونی ۳. پله ۴. ورودی بنا ۵. هشتی ۶. راهرو		
خانه مشروطه	۱. معبر ۲. هشتی ۳. چرخش ۹۰ درجه ای ۴. حیاط بیرون		
خانه حاج شیخ	۱. معبر ۲. دالان ۳. حیاط		

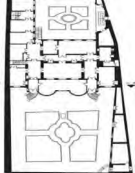
		۱. معبر ۲. هشتی ۳. چرخش ۴. حیاط	خانه مجتهدی
---	---	--	----------------

جدول ۹- درون گرایی (ماخذ: نگارندگان)

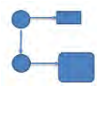

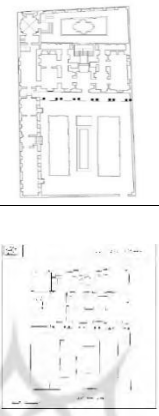

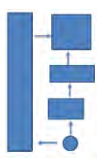


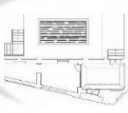
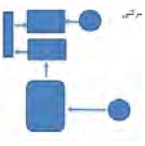
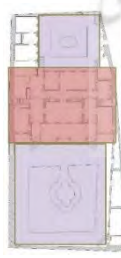
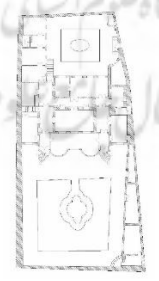
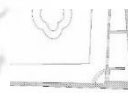
نام بنا	سلسله مراتب ورودی	شکل نحوه ورود به بنا	پلان طبقه همکف
شریت اوغلی	۱. معبر ۲. هشتی ۳. چرخش ۹۰ درجه ای ۴. حیاط بیرونی		
حیدرزاده	۱. معبر ۲. هشتی ۳. چرخش داخل مسیر هشتی ۴. حیاط ورودی غیر مستقیم جنوبی		

جدول ۱۰- جهت گیری و الگوی حرکتی (ماخذ: نگارندگان)

نام بنا	نام فضا	درونگرایی	نوع محرمیت	روش استفاده از ابزار درونگرایی	نمایش بر روی پلان
شریت اوغلی	ورودی	هر دو ورودی بر اساس حیاط سازمان دهی شده می باشند و سعی در حفظ تقارن موجود در حیاط می باشد	دیداری	وجود دو ورودی و دو محور عمود بر هم	
شریت اوغلی	حیاط	تعبیه ی حیاط اندرونی در خانه	دیداری و شنیداری	قرار گیری حیاط اندرونی در جبهه شمالی جهت کاهش دید مستقیم به آن	
شریت اوغلی	اتاق		دیداری و شنیداری	سادگی توام با تنوع در مصالح موجود در نما جهت افزایش یا کاهش جلب توجه به فضاها	
کمپانی	ورودی	هر دو ورودی بر اساس حیاط سازمان دهی شده می باشند و سعی در جداسازی فضای خصوصی و عمومی شده است.	دیداری	وجود دو ورودی که هم باد با هم هستند	
کمپانی	حیاط	تعبیه ی حیاط اندرونی در خانه و ارتباط با محیط بیرون از خانه	دیداری و شنیداری	قرار گیری حیاط اندرونی در جبهه شمالی جهت کاهش دید مستقیم به آن	

	وجود اتاق‌ها در حاشیه و وسط پلان و رعایت و کنترل رفت و آمد ساکنین	دیداری و شنیداری		اتاق	کمپانی
---	---	------------------	--	------	--------

جدول ۱۱- همسایگی (ماخذ: نگارندگان)

الگوی حرکتی	جهت گیری بنا	عناصر سازمان دهنده فضایی	پلان طبقات	نحوه ورود به بنا	سلسله مراتب ورودی	نام بنا
		ترکیبی از دو محور فرعی با یک محور اصلی			معبّر_ هشتی_ چرخش ۹۰ درجه ای_ حیاط بیرونی_ معبّر_ هشتی_ مشترک_ دالان_ حیاط اندرونی	خانه شربت اوغلی
		فضای تالار متصل کننده بین دو فضای حیاط اندرونی و بیرونی			معبّر_ هشتی_ حیاط ورودی غیر مستقیم جنوبی	خانه حیدرزاده
		وجود اتاق‌ها در میان دو حیاط که دارای یک محور شرقی غربی میباشد			معبّر_ هشتی_ حیاط ایوان راهرو ورودی غیر مستقیم به حیاط اندرونی	خانه کمپانی

جدول ۱۲- همسایگی (ماخذ: نگارندگان)

پله	حیاط بیرونی	هشتی	ورودی	نحوه استقرار ورودی نسبت به محور اصلی و فرعی	نحوه استقرار ورودی نسبت به همسایگی	همسایگی	نام بنا (اوایل فاجار)
عنصری کم اهمیت صرفا	تنها داری یک حیاط، به صورت	هشتی در این خانه فضایی	دارای سردر ورودی با	عدم قرار گیری ورودی ها در امتداد محورهای اصلی	از جهتی که دارای	از سه جبهه دارای همسایگی، تنها از	سلماسی

ارتباط میان طبقات، پله هایی که در گوشه های طنبی چلیپایی شکل قرار گرفته عموماً به صورت مخفی و ارتفاع و اندازه کف به صورتی که استفاده از آن به راحتی میسر نیست	حیاط بیرونی، شکل عمومی ۴ گوش کشیدگی شمالی جنوبی و در راستای محور اصلی بنا دسترسی به حیاط بیرونی از طریق راه های واسطی مثل ورودی هشتی راهرو می باشد	اصلی، شکل کلی آن به صورت ۸ ضلعی هشتی واسط بین سردر ورودی و فضای درونی(حیاط، اندرونی خانه)	تزیینات کاربندی یا آجری ورود به هشتی با واسطه صورت می پذیرد که این واسطه را فضای سردر ورودی تشکیل میدهد این فضا مخصوص نشستن یا استراحت شکل ورودی اغلب هندسی و متقارن	و فرعی قرارگیری در طرفین به دلیل اهمیت محرمیت خانه، این امر مانع دید مستقیم از ورودی به فضاهای داخلی ورودی بیشتر در وجوه جانبی در راستای محور اصلی تا پس از گذر از فضاهای واسطی چون ورودی و هشتی، جبهه اصلی ساختمان دیده شود	همسایگی نبوده و در مجاورت معبر می باشد.	یک جبهه به معبر محدود، ورودی خانه نیز از این معبر به علت قرارگیری در بافت فشرده و متراکم شهر	
عنصری کم اهمیت صرفاً ارتباط میان طبقات، عموماً به صورت مخفی و ارتفاع و اندازه کف به صورتی که استفاده از آن به راحتی میسر نیست دارای پله هایی که ارتباط میان طنبی و کله را برقرار می ساخت در گوشه ها	تنها دارای یک حیاط، به صورت حیاط بیرونی، شکل عمومی ۴ گوش دارای یک حوض مرکزبدر جهت طولی حیاط		از طریق هشتی ورودی با بدنه آجری و پوشش کاربندی	ورودی ها در امتداد محور های اصلی و فرعی نیست، در طرفین است، علت: اهمیت محرمیت خانه، این امر مانع دید مستقیم از ورودی به فضاهای داخلی ورودی بیشتر در وجوه جانبی در راستای محور اصلی تا پس از گذر از فضاهای واسطی چون ورودی و هشتی، جبهه اصلی ساختمان دیده شود	از جهتی که دارای همسایگی نبوده و در مجاورت معبر می باشد.	از سه جبهه دارای همسایگی، تنها از یک جبهه به معبر محدود، ورودی خانه نیز از این معبر، علت: قرارگیری در بافت فشرده و متراکم شهر	گنجه ای زاده

جدول ۱۳- همسایگی (ماخذ: نگارندگان)

نام بنا (اوایل قاجار)	همسایگی	نحوه استقرار ورودی نسبت به همسایگی	نسبت به محور اصلی و فرعی	ورودی	هشتی	حیاط بیرونی	پله	دسترسی
خانه مشروطه	جهت همسایگی در ورودی از جهتی که محدود به گذر و معبر می باشد	ورودی در جهتی که دارای همسایگی نبوده و به معبر محدود	به سبب اهمیت محرمیت فضاهای داخلی در طرفین محور اصلی و فرعی	وجود فضای ورودی که سردر ورودی را با تزیینات کاربندی یا آجری در خور دارد، شکل ورودی اغلب هندسی و متقارن	شکل هشتی به صورت ۴ ضلعی	دارای یک حیاط، که به صورت حیاط بیرونی عمل میکند، شکل عمومی آن: از سه جهت محدود به جبهه های ساخته شده بنا حیاط بیرونی نسبت به سطح ورودی پایین تر، این اختلاف سطح	پله _ دارای اهمیت کم _ صرفاً جهت برقراری ارتباط میان طبقات _ به صورت مخفی با ارتفاع و عمق کف ناهماهنگ	دسترسی به حیاط از بیرون به داخل خانه: _ ورودی، هشتی _ بعد گذر از ورودی و هشتی بلافاصله ورود به حیاط بیرونی

دسترسی به طنبی که در راستای محور اصلی و پشت ایوان سرتاسری قرار گرفته، از طریق حیاط بیرونی به واسطه فضاهای جان	پله_ دارای اهمیت کم _صرفاً جهت برقراری ارتباط میان طبقات _ به صورت مخفی با ارتفاع و عمق کف ناهماهنگ برقراری دسترسی بین طنبی و کله ای توسط پله هادر گوشه راهروها	از طریق پله می باشد	تنها دارای یک حیاط، عملکرد به صورت حیاط بیرونی	شکل هشتی به صورت ۴ ضلعی	به سبب اهمیت محرمیت فضاهای داخلی در طرفین محور اصلی و فرعی	ورودی در جهتی که دارای همسایگی نبوده و به معبر محدود	جهت همسایگی در ورودی از جهتی که محدود به گذر و معبر می باشد	حاج شیخ
---	---	---------------------	--	-------------------------	--	--	---	---------

جدول ۱۴- عناصر محرمیت ساز (ماخذ: نگارندگان)

دسترسی	پله	حیاط بیرونی	هشتی	ورودی	نحوه استقرار ورودی نسبت به محور اصلی و فرعی	نحوه استقرار ورودی نسبت به همسایگی	همسایگی	نام بنا (اواسط قاجار)
راهرو_راهرو دسترسی به طنبی از طریق دو راهرو مجاور (مجتهدی جنوبی)	پله دارای اهمیت کم _صرفاً جهت برقراری ارتباط میان طبقات _ به صورت مخفی با ارتفاع و عمق کف ناهماهنگ برقراری دسترسی بین طنبی و کله ای توسط پله ها در گوشه راهروها	دارای دو حیاط اندرونی و بیرونی حیاط بیرونی در جنوب خانه	شکل هشتی به صورت ۸ضلعی استقرار هشتی در میانه خانه دسترسی به دو ضلع آن از طریق دو دالان مجزا به اندرونی و بیرونی خانه	وجود فضای ورودی که سردر ورودی را با تزیینات کاربردی یا اجری در خور دارد، شکل ورودی اغلب هندسی و متقارن	به سبب اهمیت فضاهای داخلی در طرفین محور اصلی و فرعی	دارای دو ورودی در جبهه ای که محدود به همسایگی نمی باشد و در مجاورت معبر	مجتهدی	
دسترسی پله های داخلی: راهرو_پله_راهرو دسترسی به فضاهای جانبی توسط دو راهرو در ابتدا و انتهای راه پله دسترسی پله های خارجی: حیاط_ پله_ ایوان	_ هر دو پله های خارجی و داخلی، تبدیل به عنصری شاخص و با اهمیت _ در راستای محور اصلی بنا	شکل عمومی حیاط بیرونی، ۴ گوشه و از دو جهت محدود به جبهه های ساخته	دارای دو شکل ۸ ضلعی	_ سردر ورودی و فضای ورودی دارای تزیینات کاربردی و اجری _ شکل	نحوه قرار گیری ورودی در وجه جانبی محور اصلی و فرعی	دارای دو ورودی یکی از ورودی ها در جبهه ای از بنا که دارای همسایگی بوده ولی به	از سه جبهه دارای همسایگی و تنها یک جبهه محدود به معبر	شریت اوغلی

		شده بنا		ورودی هندسی و مقارن		یک معبر نیز منتهی می شود		
دستری پله های داخلی: راهرو_پله_راهرو دستری به فضاهای جانبی توسط دو راهرو در ابتدا و انتهای راه پله	_ هر دو پله های خارجی و داخلی، تبدیل به عنصری شاخص و با اهمیت _ در راستای محور اصلی بنا	دارای دو حیات اندرونی و بیرونی که دستری به حیات اندرونی بی واسطه		_ شکل ورودی هندسی و مقارن	مواجهه با وجه اصلی خانه بعد ورود به حیات خانه از طریق واسطه هایی مثل ورودی و هشتی	_ دارای دو ورودی _ ورودی در جبهه ای که محدود به ورودی نیست یعنی در مجاورت معبر	برخلاف سایر خانه ها در اواخر قاجار، همسایگی تنها از جهت غربی،	حیدرزاده

جدول ۱۵- عناصر محرمیت ساز (ماخذ: نگارندگان)

نمود ایجاد محرمیت در فضاها						عناصر محرمیت ساز
محرمیت شنیداری			محرمیت دیداری			
ورودی	حیات	اتاق ها	ورودی	حیات	اتاق ها	خانه کمپانی
√	√	--	√	√	√	مکانیابی
√	√	√	√	√	√	درونگرایی
√	√	--	√	√	--	سلسله مراتب
√	√	√	√	√	√	تناسبات
√	√	√	√	√	√	هندسه ورودی
√	√	√	√	√	√	دستری به حیات بیرونی
نمود ایجاد محرمیت در فضاها						عناصر محرمیت ساز
محرمیت شنیداری			محرمیت دیداری			
ورودی	حیات	اتاق ها	ورودی	حیات	اتاق ها	خانه مشروطه
√	√	√	√	√	√	مکانیابی
√	--	√	√	√	√	درونگرایی
√	√	√	√	√	√	سلسله مراتب
√	√	√	√	√	√	تناسبات
√	--	√	√	√	√	هندسه ورودی
√	√	--	√	√	--	دستری به حیات بیرونی

۶- نتیجه گیری

محرمیت دیداری و شنیداری در کالبد با استفاده از ابزارهایی چون درون گرایی، سلسله مراتب، مکان یابی، تناسبات و هندسه ورودی نمود می یابد. در فضای ورودی خانه ها قرارگیری دیوار های مرتفع در اطراف بنا کمتر شدن ارتفاع دالان نسبت به هشتی عدم وجود پنجره در نمای بیرونی، عقب نشینی در ورودی نسبت به کوچه مشهود است و استفاده از مصالح عایق صدا و ضخامت جداره های اطراف بنا در اطراف هشتی و ورودی به چشم می خورد.

هندسه ورودی و تاثیر آن بر محرمیت:

قرار گیری درب ورودی اتاق ها در فضای تقسیم استفاده از پنجره های بزرگ تر در شاه نشین تقسیمات پنجره های اتاق ها جهت جلوگیری از دید مستقیم افراد از حیات به اتاق ها تعریف پیش فضاهای ورودی و ایوان استفاده از سلسله مراتب فضایی در پیش ورودی تمامی اتاق ها قابل توجه می باشد. در تمامی خانه ها زمانی که یک شخص در درگاه ورودی و یا هشتی خانه می ایستد هیچ گونه اشرف و دیدی نسبت به حیات و فضاهای داخلی خانه ندارد. برای رسیدن یک فرد از معبر به حیات حداقل با یک

چرخش ۹۰ درجه ای نسبت به اولین محوری که در آن حضور پیدا می کند، روبرو می شود که نتیجه استفاده به جا از هندسه در جهت هدف مورد نظر می باشد.

معماران ایرانی همواره توانسته اند به کمک تعادل و تناسب برخاسته از وجود هندسه فضایی موزون، زیبا و دلچسب را خلق کنند و از این منظر میتوان بیان نمود که هندسه جدا از علم نوعی هنر نیز می باشد. یکی از اصولی که در تحلیل بناها به آن دست یافتیم مفهوم درون گرایی است. درون گرایی در واقع یک اصل در معماری ایران است که در برگزیده معانی دیگری چون ارزش نهادن به زندگی شخصی، محرمیت و عزت نفس ساکنین بنا نیز بوده است.

مورد بعدی که در اکثر خانه ها موجود بود، افزایش تعدد ورودی ها، عاملی است که باعث تفکیک پذیری بیشتر فضاها و در نتیجه محرمیت بیشتر این خانه ها شده است. در خانه هایی که ورودی در ضلع توده دار خانه صورت می گیرد عمق متریک فضا به واسطه افزایش طول دالان ورودی و نیز پیچ و خم های موجود در مسیر دالان افزایش یافته و در نتیجه دسترسی بصری به درون فضا کاهش یافته که این موضوع در نهایت باعث افزایش محرمیت فضایی این خانه ها شده است.

افزایش تعداد ورودی:

تفکیک ورود به خانه به دو ورودی عمومی و اختصاصی یکی دیگر از راهکارهای سازندگان خانه های سنتی به منظور تاکید بیشتر بر عرصه بندی فضایی است. در چنین حالتی بخش اندرونی با ورودی مخصوص خود و بخش بیرونی نیز با ورودی مخصوص خود مورد استفاده قرار می گرفت. این امر علاوه بر جلوگیری از تداخل عملکردی این دو عرصه، باعث تاکید بیشتر بر عرصه بندی فضایی و در نتیجه افزایش محرمیت فضایی در این الگوها شده است.

منابع

۱. سیفیان، محمد کاظم و محمودی، محمد رضا، ۱۳۸۶، محرمیت در معماری سنتی ایران، نشریه هویت شهر.
۲. حیدری، علی اکبر، ملیحه تقی پور، ۱۳۹۷، تحلیل محرمیت در خانه های سنتی بر اساس نسبت توده به فضا، نشریه معماری اقلیم گرم و خشک، سال ششم.
۳. عبداللهی زاد، مهیار، نفیسه قاسمی، ۱۳۹۲، نقش عناصر معماری در رعایت حرمت و محرمیت و بازتاب آن در دنیای معاصر.
۴. گل محمدی، طاهره، ۱۳۹۴، محرمیت فضایی در معماری سنتی و به کارگیری آن در معماری معاصر، کنفرانس ملی مهندسی معماری و عمران و توسعه کالبدی.
۵. مومنی، کوروش، ندا ناصری، ۱۳۹۴، بررسی ابزارها و روش های ایجاد محرمیت در خانه های زینت الملک شیراز منطبق بر آیات و روایات اسلامی.
۶. حسینی جوادی، میر احسان، سارا نیک فال آذر، ۱۳۹۴، بازشناسی فرهنگ محرمیت و تاثیر آن بر کالبد معماری.
۷. ناصری، ندا، کوروش مومنی، محمد امیر کاکی زاده، بهزاد وثیق، ۱۳۹۵، بازشناسی تاثیر شغل و سطح اجتماعی مالکان مسلمان خانه های قجری بوشهر در شکل گیری سلسله مراتب محرمیت فضای ورودی.
۸. غفوریان، میترا، مینا پی سخن، الهام حصار، ۱۳۹۶، گونه شناسی سازمان فضایی و سلسله مراتب ورود در خانه های ایرانی با تاکید بر محرمیت، نشریه علمی پژوهشی برنامه ریزی توسعه کالبدی، سال دوم.
۹. شیخ بهایی، امیررضا، عبدالرضا شیخ بهایی، ۱۳۹۸، بررسی تاثیر الگوی هندسی فضای ورودی خانه در حفظ محرمیت بصری
۱۰. فروزنده، نسیم، غلامرضا کیانی ده کیانی، داریوش حیدری بنی، ۱۳۹۴، نقش هندسه و تناسب در خلق فضاهای معماری سنتی ایران.
۱۱. شیروانی، مریم، بهنام بذرافکن، افروز ناصر، ۱۳۹۳، چگونگی حفظ محرمیت در معماری معاصر مسکونی ایران با توجه به معماری سنتی ایران، اولین همایش ملی معماری مسکن، ملایر.
۱۲. نیری فلاح، سیامک، اکرم خلیلی، محمد تاج الدین بن محمد رسدی، ۱۳۹۲، لایه های محرمیت در خانه های سنتی ایران، نماد الگوی دینی در زندگی خانواده، اولین کنگره بین المللی فرهنگ و اندیشه اسلامی.
۱۳. نقره کار، سید عبدالحمید، ۱۳۸۷، درآمدی بر هویت اسلامی در معماری و شهرسازی، تهران: وزارت مسکن و شهرسازی.
۱۴. توسلی، محمود، ۱۳۹۰، طراحی شهری هنر نو کردن ساختار شهر: همراه با چهار نمونه موردی. تهران: خانه ی چاپ و طرح
۱۵. خلاق دوست متین، معروفی حسام، (۱۳۹۹)، گونه شناسی الگوی هشتی در معماری مسکن درونگرایی ایران، دو ماهنامه علمی تخصصی پژوهشی در هنر و علوم تخصصی، ش ۳
۱۶. سلطان زاده حسین، (۱۳۸۴)، فضای ورودی در معماری سنتی ایران، دفتر پژوهش های فرهنگی. تهران
۱۷. نقی زاده محمد، (۱۳۷۹)، صفات شهر اسلامی از نگاه قرآن کریم، صحیفه مبین، ش ۵
۱۸. وثیق بهزاد، پشوتنی زاده آزاده، بمانیان محمدرضا، (۱۳۸۸)، مکان و مسکن در منظر اسلام، پژوهش های میان رشته ای قرآن کریم، ش ۳: ۹۳-۱۰۱

۱۹. مهدوی نژاد محمد جواد، ناگهانی نوشتن، (۱۳۹۰)، تاثیر سواد بصری بر درک زیبایی در آثار معماری، معماری و شهرسازی آرمان شهر، سال چهارم، ش ۷
۲۰. حیدری علی اکبر، پیوسته گر یعقوب، محبی نژاد سارا، کیایی مریم، ارزیابی شیوه های ایجاد محرمیت در سه نظام پیمون بزرگ، کوچک و خرده پیمون در پیکره بندی مسکن ایرانی_ اسلامی استفاده از تکنیک نحو فضا، دوفصلنامه علمی پژوهشی مرمت و معماری ایران، ش ۱۶: ۵۱_۶۸
۲۱. عمید حسن، (۱۳۶۳)، فرهنگ لغت عمید
۲۲. معین محمد، (۱۳۷۱)، فرهنگ فارسی
۲۳. کاکایی فاطمه، مظطرزاده حامد، (۱۴۰۰)، تبیین سیر تحول درونگرایی در ساختار ورودی خانه های ایران در دوره قاجار و دوره پهلوی اول، نشریه علمی معماری اقلیم گرم و خشک، ش ۱۳
۲۴. ارغان عباس، صمیمیان مهدی، جوادیان رحیمه، (۱۳۹۷)، درونگرایی و بازتاب اصل محرمیت در معماری ایرانی- اسلامی، کنفرانس عمران، معماری شهرسازی کشور های جهان اسلام
۲۵. معاریان غلامحسین، (۱۳۷۳)، آشنایی با معماری مسکونی ایرانی، گونه شناسی درونگرایی، تهران: دانشگاه علم صنعت
۲۶. کی نژاد محمد علی، شیرازی محمد رضا، ۱۳۸۹، کتاب خانه های قدیمی تبریز، جلد اول.
۲۷. سلطان زاده حسین، ۱۳۷۲، فضاهای ورودی در معماری سنتی ایران.
۲۸. فرخ یار، حسین. ۱۳۹۰. صدخانه صدیلان (ویژگی های معماری خانه های قدیمی در بافت های تاریخی). کاشان: دانشگاه آزاد اسلامی



پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی



شروعگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی